

Hvordan understøtter vi personer med handicaps deltagelse i fritids- og foreningslivet?

MOGENS LINDHARD

Fritids- og foreningslivet har stort potentiale for at styrke inddragelsen af personer med handicap, men området er lavt prioriteret politisk og økonomisk i kommunerne. Barrierer som manglende tilgængelighed, ledsagelse og viden hindrer deltagelse. Kun få kommuner har systematiske strategier eller incitamenter til foreningerne. Gode eksempler fra bl.a. Aalborg Klatreklub, LykkeLiga og Specialspejd viser, at deltagelse er muligt med fleksible tilbud og samarbejde. Det Centrale Handicapråd anbefaler bl.a. bedre økonomisk støtte, forpligtende strategier, styrket vejledning og frivilligindsats.

MOGENS LINDHARD

Formand

Det Centrale Handicapråd

jlm@dch.dk

HVORDAN UNDERSTØTTER VI PERSONER MED HANDICAPS DELTAGELSE I FRITIDS- OG FORENINGSLIVET?

Når vi i Danmark taler om lige muligheder for deltagelse, tænker vi ofte på skoler og arbejdspladser. Men det handler om meget mere. Det handler om retten til at deltage i samfundets brede fællesskaber, hvor fritids- og foreningslivet spiller en afgørende rolle. Alligevel halter vi bagud på området, når det kommer til personer med handicap.

At deltage i fritidslivet handler nemlig ikke kun om adspredelse, men om livskvalitet og muligheden for at udvikle sig socialt, mentalt og fysisk. Fritidsaktiviteter kan også være en vej til at skabe netværk, opbygge selvtillid og være en aktiv del af samfundet. Det er et sted, hvor man oftere end andre steder vil have mulighed for at få oplevelser på lige fod med andre, udfordre sig selv og finde fællesskaber, der giver mening i hverdagen. (Skrubbeltrang L. et al. 2023)

Desværre er fritidslivet ofte utilgængeligt for personer med handicap. Barrierefri adgang, fleksible aktiviteter og inkluderende miljøer er langt fra en selvfølge i mange kommuner og foreninger. Mange steder mangler der økonomisk støtte, viden og motivation til at skabe de nødvendige tilpasninger. Det betyder, at personer med handicap ofte må opgive deres fritidsdrømme eller finde sig i at være passive tilskuere frem for aktive deltagere.

I august 2024 publicerede vi i Det Centrale Handicapråd en survey (Det Centrale Handicapråd, 2024a) udført af analyse- og konsulentfirmaet Moos-Bjerre A/S, som på vegne af rådet gennemførte en spørgeskemaundersøgelse om de danske kommuners arbejde med at understøtte personer med handicaps deltagelse i det lokale fritids- og foreningsliv. Spørgeskemaet er udsendt til formænd for de kommunale handicapråd samt udvalgsformænd for Kultur- og Fritidsudvalg eller lignende udvalg i alle kommuner. Derudover blev spørgeskemaet distribueret til fritidskonsulenter i landet. Undersøgelsens resultater er baseret på besvarelser fra 151 respondenter fordelt på 63 handicaprådsformænd, 50 fritidskonsulenter samt 38 udvalgsformænd for kommunernes Kultur- og Fritidsudvalg eller lignende ud-

valg (omtales som kommunalpolitikere i det følgende). Resultaterne er altså et udtryk for de tre respondentgruppers oplevelser og vurderinger af kommunernes arbejde med at understøtte personer med handicaps deltagelse i det lokale fritids- og foreningsliv. I alt er 90 kommuner repræsenteret i undersøgelsen.

Resultaterne fra surveyen peger i én retning: Næsten alle anerkender, at fritidslivet kan styrke inklusionen af personer med handicap, men kun få handler aktivt på det: Hele 95 procent af respondenterne er enige i potentialet for, at deltagelse i fritids- og foreningslivet kan føre til øget deltagelse i andre samfundsarenaer, men ni ud af ti vurderer, at fritidslivet for personer med handicap er blandt de lavest prioriterede områder i deres kommune.

En underprioriteret indsats trods stort potentiale

Den manglende prioritering er et alvorligt problem, for som nævnt handler fritidsliv ikke kun om rekreation – det er en vigtig social investering, der gavner både individet og samfundet som helhed. Desværre er den politiske indsats fragmenteret og ukoordineret. Kun fire ud af ti angiver, at deres kommune har incitamenter, der tilskynder lokale foreninger til at fokusere på inddragelse, og kun seks ud af ti angiver, at der er igangsat specifikke initiativer på området, såsom fritidsvejledning med rådgivning og vejledning eller økonomiske støtteordninger til kontingent og udstyr. For mange kommuner afhænger indsatsen af enkeltpersoners engagement frem for en systematisk strategi. Det understreges af, at kun 38 % af respondenterne angiver, at deres kommune har incitamentsstrukturer, der understøtter foreningernes fokus på inddragelse.

Barriererne er både strukturelle og holdningsmæssige. De største udfordringer, der nævnes i undersøgelsen, er mangel på relevante og tilpassede tilbud (56 %), mangel på viden om relevante tilbud (56 %) samt mangel på viden hos undervisere og trænere (50 %) (Det Centrale Handicapråd, 2024a). Derudover nævnes manglende ledsagelse, dårlig adgang til transport og utilstrækkelig viden om handicap hos fagprofessionelle som afgørende barrierer. Det betyder, at selv når personer med handicap ønsker at deltage, er der ofte logistiske og praktiske forhindringer, der gør det vanskeligt.

Kommunernes prioritering af fritidsliv for personer med handicap er markant lavere end andre områder som f.eks. beskæftigelse, social støtte og rehabilitering. Ifølge undersøgelsen placerer hele 51 % af respondenterne fritids- og foreningslivet som det lavest prioriterede politikområde, og 89 % vurderer, at det er blandt de tre mindst prioriterede områder sammenholdt med blandt andet beskæftigelse, sundhed og rehabilitering, støtte og indsatser efter serviceloven samt uddannelse. Det viser, at selvom potentialet i fritidslivet er anerkendt, er det langt fra en prioritet i den kommunale politik og budgetlægning.

For at ændre den tendens er det vigtigt, at kommunerne systematisk integrerer

fritidslivet i deres handicappolitikker og arbejder aktivt for at fjerne barrierer. Det kræver økonomisk støtte, målrettet vejledning af både borgere og foreninger samt en kulturændring, hvor fritidsfællesskaber bliver anerkendt som et lige så vigtigt indsatsområde som beskæftigelse og sundhed. Kun ved en samlet, vedholdende indsats kan vi sikre, at personer med handicap får de samme muligheder for deltagelse som alle andre borgere.

Gode eksempler viser vejen frem

Trods udfordringerne findes der heldigvis gode eksempler på foreninger (Det Centrale Handicapråd, 2024b), der arbejder aktivt for at inkludere personer med handicap. De viser, at det ikke alene er muligt, men at det også beriger både foreningerne og de involverede.

Aalborg Klatreklub har taget konkrete skridt for at inkludere børn og unge med handicap. Klubben startede et initiativ kaldet 'Solsikkeholdet', som er tilpasset børn og unge med særlige behov, der ellers ville have svært ved at deltage i traditionelle sportsaktiviteter. En af de første deltagere var en 10-årig pige med autisme, som trivedes bedst uden en instruktør til stede og med mulighed for at klatre i rolige perioder. Fleksibiliteten gav hende ikke blot mulighed for at udvikle sig fysisk, men også socialt og mentalt, da hun begyndte at klatre flere gange om ugen i de rigtige rammer og udviklede en interesse for sporten, hvilket førte til, at hun kan rumme flere sensoriske indtryk og at være omkring flere mennesker.

Det efterhånden landskendte LykkeLiga startede som et enkelt håndboldhold, men har udviklet sig til en landsdækkende organisation med over 80 hold og 1.500 spillere. Konceptet bygger på glæde og fællesskab frem for resultatorienteret konkurrence. Her er der plads til alle, uanset hvilke behov man måtte have. En særlig styrke ved LykkeLiga er tilgangen 'lykke først', hvor den positive oplevelser vejer over resultater præstationer. Det skaber en kultur, hvor der ikke tages udgangspunkt i handicap, men i fællesskabet, hvor både børn og voksne føler sig inkluderet.

I Birkerød har en lokal spejdergruppe udviklet Specialspejd, hvor børn med handicap kan deltage i spejderaktiviteter på lige fod med andre. Aktiviteterne tilpasses, så de imødekommer forskellige behov, for eksempel gennem alternative knivbeviser eller særlige ledsageordninger. Specialspejd er nu i gang med at brede konceptet ud til flere dele af landet for at sikre, at flere børn med handicap får mulighed for at opleve spejderlivet.

Eksemplerne er blot få ud af mange og understreger, at det er muligt at skabe inkluderende fritidstilbud, men det kræver en målrettet indsats, samarbejde og en villighed til at tilpasse aktiviteterne. For at sikre, at flere foreninger kan gøre det samme, må kommuner og beslutningstagere støtte op om udviklingen med konkrete incitamenter og ressourcer.

Hvad skal der til for at understøtte personer med handicaps deltagelse i fritidslivet?

For at sikre reel deltagelse i fritidslivet er et godt sted for foreningerne at starte at tilbyde fleksible rammer som stille timer og online deltagelse, at etablere mentorordninger, hvor erfarne støtter nye deltagere, og ved aktivt at invitere personer med handicap. Derudover er det nødvendigt at implementere en række strukturelle og politiske ændringer. I Det Centrale Handicapråd er vi kommet med ti anbefalinger til kommunalt og nationalt niveau (Det Centrale Handicapråd, 2024c), som både skaber bedre økonomiske rammer, tydeligere politiske prioriteringer og en stærkere koordinering mellem foreninger, kommuner og civilsamfund. Anbefalingerne bygger på viden og erfaringer fra både forskningsverdenen, eksisterende kommunale praksisser og gældende lovgivning. De er funderet i data og analyser fra blandt andre VIVE (Amilon et al., 2021) og Statens Institut for Folkesundhed (Ahrensberg et al., 2024), ligesom de trækker på FN's Handicapkonvention og det samfundsrelaterede handicapbegreb (FN, 2006). Dertil kommer konkrete eksempler fra kommuner som København, Vallensbæk og Gentofte, hvor lokale modeller allerede er afprøvet (Det Centrale Handicapråd, 2024c). Samlet set hviler anbefalingerne på en bred og solid viden, som understøtter behovet for en målrettet og langsigtet indsats.

Anbefalingerne handler blandt andet om, at kommunerne skal forpligtes til at prioritere fritidsliv for personer med handicap. Det kan gøres ved at indarbejde handicapområdet i de kommunale strategier og sikre, at handicaprådene inddrages som sparringspartnere i udviklingen af fritidstilbud. Derudover bør der sikres en mere ensartet økonomisk støtte til fritidstilbud, så økonomiske barrierer ikke forhindrer personer med handicap i at deltage.

Serviceloven bør også revideres, så aktivitetshjælpemidler kan bevilges på lige fod med andre nødvendige hjælpemidler. Ligeledes bør der oprettes en landsdækkende hjælpemiddelbank, hvor personer med handicap kan låne eller afprøve relevant udstyr, før de selv investerer i det. Desuden er der behov for øgede midler til ledsagelse, da de nuværende 15 timers ledsagelse om måneden sjældent rækker til et aktivt fritidsliv.

For at sikre, at flere personer med handicap får adgang til fritidslivet, bør der desuden etableres kommunale fritidsvejledningsordninger, der kan guide borgere til relevante tilbud. Derudover bør der skabes en bedre brobygning mellem special- og almenområderne, så foreningerne får redskaber til at inkludere personer med handicap på en meningsfuld måde.

Civilsamfundet spiller også en vigtig rolle i inddragelsen af personer med handicap. Der bør udvikles ordninger, hvor frivillige kan hjælpe som følgevenner eller assistenter i fritidsaktiviteter. Samtidig bør der skabes flere muligheder for, at personer med handicap selv kan engagere sig som frivillige i foreningslivet, så de ikke

kun opfattes som modtagere af hjælp, men også som aktive bidragydere.

Hvis vi skal lykkes med at understøtte personer med handicaps deltagelse i fritidslivet, kræver det en fælles indsats fra kommuner, foreninger, civilsamfund og beslutningstagere. Uden konkrete handlinger vil potentialet for lige deltagelse fortsat være uforløst, og mange personer med handicap vil fortsat stå uden for de fællesskaber, der betyder så meget for os alle.

Vi skal handle nu

Så for at opsummere: Hvis vi ønsker et samfund, hvor alle har mulighed for at deltage i fællesskaber, må vi tage udfordringen med lige deltagelse i fritidslivet alvorligt. Fritids- og foreningslivet har potentialet til at styrke livskvalitet, trivsel og samfundsdeltagelse for personer med handicap, men alt for mange oplever fortsat barrierer, der hindrer deres adgang. Vores undersøgelse ude i kommunerne viser, at der er bred enighed om, at fritidslivet spiller en vigtig rolle for, at personer med handicap kan deltage aktivt i fællesskaber, men at området er lavt prioriteret både økonomisk og politisk. Det kan vi ikke acceptere.

For at ændre det kræves en målrettet indsats på flere niveauer. For det første skal kommunerne forpligtes til at integrere fritidsliv for personer med handicap i deres strategier og sikre økonomisk støtte. Handicaprådene bør inddrages aktivt, og foreninger skal støttes i deres arbejde med at skabe tilgængelige og fleksible tilbud.

Derudover skal der sikres bedre økonomiske rammer, herunder støtte til ledsagelse og hjælpemidler, så økonomi ikke bliver en barriere for deltagelse. En landsdækkende hjælpemiddelbank vil kunne gøre en reel forskel for mange. Samtidig skal vi styrke fritidsvejledningen, så borgere med handicap lettere kan finde og få adgang til relevante aktiviteter. Der skal skabes en stærkere bro mellem special- og almenområdet, så foreningerne får de nødvendige redskaber til at inkludere personer med handicap.

Civilsamfundet og frivilligheden spiller en nøglerolle i inddragelsen. Derfor bør vi etablere ordninger, hvor frivillige kan fungere som følgevenner og assistenter, samtidig med at vi giver personer med handicap mulighed for selv at bidrage som frivillige i foreningslivet. De gode eksempler fra blandt andet Aalborg Klatreklub, LykkeLiga og Specialspejd viser, at det kan lade sig gøre, hvis vi vil. Nu handler det om at skalere og understøtte indsatsen systematisk.

Det er på tide, at vi løfter fritidslivet for personer med handicap op på den politiske dagsorden. Vi har brug for handling – ikke blot ord. Kun gennem et stærkere politisk fokus, konkrete investeringer og en fælles indsats kan vi sikre, at alle borgere får mulighed for at deltage i de fællesskaber, der skaber et stærkere og mere inkluderende samfund.

REFERENCER

- Ahrensberg, H. et al. (2024). Når bevægelse bevæger. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Amilon, A., et al. (2021). Mennesker med handicap – Hverdagsliv og levevilkår 2020. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE). <https://www.vive.dk/da/udgivelser/mennesker-med-handicap-hverdagsliv-og-levevilkaar-2020-16098/>
- Det Centrale Handicapråd. (2024a). Hvordan understøtter kommunerne personer med handicaps deltagelse i fritids- og foreningslivet? En survey blandt kommunalpolitikere, handicaprådsformænd og fritidskonsulenter i kommunerne. [https://dch.dk/files/me-
dia/document/DCH_Analyserapport_270824.pdf](https://dch.dk/files/media/document/DCH_Analyserapport_270824.pdf)
- Det Centrale Handicapråd. (2024b). Inspirationskatalog: Fritidsfællesskaber og handicap. Inspiration til at skabe inkluderende fællesskaber i folkeoplysende foreninger. https://dch.dk/files/media/document/Det%20Centrale%20Handicapr%C3%A6%202024%20-%20Inspirationskatalog%20om%20fritidsf%C3%A6llesskaber%20og%20handicap_Tilg%C3%A6ngelig.pdf
- Det Centrale Handicapråd. (2024c). Flere med handicap skal være en del af fritidslivets fællesskaber. 10 anbefalinger til at styrke inklusion af personer med handicap i fritids- og foreningslivet. <https://dch.dk/files/media/document/Flere%20med%20handicap%20skal%20v%C3%A6re%20en%20del%20af%20fritidslivets%20of%C3%A6llesskaber.pdf>
- FN. (2006). Konvention om rettigheder for personer med handicap. [https://www.un.org/
development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.
html](https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html)
- Skrubbeltrang, L. S., Clement, S. L., Roersen, A. B., & Rossing, N. N. (2023). Muligheder og barrierer blandt børn og unge med særlige behov i idræt: Rapport. Aalborg Universitet.